DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-94

УДК 341.1/8:338.14:355

КРИПТОВАЛЮТА В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА ПІДХОДИ

CRYPTOCURRENCY IN THE TAXATION SYSTEM: NEW REALITIES AND APPROACHES

Шепель Інеса Вадимівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6728-5579

Shepel Inesa
Kherson State Agrarian and Economic University

У статті відображено сучасні виклики та перспективи криптовалютного ринку. Можливість високих доходів приваблює інвесторів, але нестача прозорого регулювання створюють ризики. Адаптація законодавства до міжнародних стандартів є одним із ключових шляхів для мінімізації цих ризиків. Це не тільки допоможе розширити ринок криптоактивів, але й посилить захист користувачів та сприятиме довірі до цього інструменту як фінансового активу. Можна також зазначити, що, на додачу до регуляторних заходів, важливим аспектом є освітня складова щодо обліку і оподаткування операцій з криптовалютою. Інформування користувачів про можливі ризики та принципи роботи ринку криптовалют допоможе інвесторам ухвалювати більш обґрунтовані рішення й уникати фінансових втрат через недостатнє розуміння специфіки цього активу.

Ключові слова: віртуальні активи, віртуальна валюта, криптовалюта, нематеріальний актив, бухгалтерський облік, суб'єкти господарювання, оподаткування.

The article highlights the current challenges and prospects of the cryptocurrency market. The potential for high returns attracts investors, but the lack of transparent regulation creates risks. Adapting legislation to international standards is one of the key ways to minimize these risks. This will not only help expand the cryptocurrency market but also strengthen user protection and foster trust in this tool as a financial asset. In addition to regulatory measures, an important aspect is the educational component regarding the accounting and taxation of cryptocurrency transactions. Informing users about potential risks and the principles of the cryptocurrency market will help investors make more informed decisions and avoid financial losses due to a lack of understanding of this asset's specifics. Cryptocurrencies are digital assets that exist solely as records in blockchain systems and do not fall under the traditional definition of money or electronic money. They provide a certain level of anonymity and security through a decentralized structure, which makes it difficult for government regulators to exercise control. Popular uses of cryptocurrencies include trading, remittances, payments, and investments. However, their price volatility and lack of government backing make them high-risk assets. Currently, Ukraine has adopted the "Virtual Assets" law, but it has not yet come into force, meaning that cryptocurrencies remain partially outside the scope of legal regulation. Different countries and international organizations use various terminology for digital assets, aiming to create unified regulatory standards. For example, the EU has adopted a directive regulating the cryptocurrency market, including stablecoins. In Ukraine, the use of cryptocurrencies falls under financial monitoring to prevent their use for money laundering or terrorist financing. Thus, cryptocurrencies have a specific status as assets that can be exchanged, but they are not recognized as an official means of payment. The prolonged process of adapting legislation will allow for the harmonization of regulations with international standards, which will contribute to the expansion of the cryptocurrency market and the minimization of financial risks for users.

Keywords: virtual assets, virtual currency, cryptocurrency, intangible asset, accounting, business entities, taxation.

Постановка проблеми. Швидке зростання популярності криптовалюти та її використання у фінансових транзакціях створює значні виклики для системи обліку та оподаткування як в Україні, так і в інших країнах світу. У більшості країн нормативна база для обліку криптовалют ще перебуває на стадії формування, що ускладнює процеси її опо-

© Шепель І. В., 2024

даткування, моніторингу та контролю. Відсутність єдиних міжнародних стандартів обліку призводить до різноманітних підходів до оподаткування операцій з криптовалютою, що викликає юридичну невизначеність та підвищує ризики як для держави, так і для власників цифрових активів.

Зокрема, в Україні немає чітко визначених правил щодо обліку та оподаткування операцій з криптовалютами, що стримує легалізацію криптоактивів та обмежує їх застосування в економічній діяльності. На тлі цього інші країни активно розробляють та впроваджують правові норми, що регулюють податковий облік цифрових активів, зокрема, визначають ставки податків для різних типів доходу від криптовалюти (стейкінг, майнінг, інвестиції, обмін). Неврегульованість цього питання створює ризик фінансових втрат і юридичних конфліктів для власників криптовалют, а також зменшує можливості держав для контролю й оподаткування криптовалютних активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку і оподаткування операцій з криптовалютою активно досліджуються як представниками юридичної, так і економічної науки, серед яких можна відзначити І. Спільника та О. Ярощука [1], Р. Бруханського [2], А. Макуріна [3], К. Безверхого та А. Кувшинову [4], Л. С. Могил [5] Я. Крупку [6], О. Каращук [7], О. П. Подцерковного [8], та багатьох інших. Однак ці питання залишаються предметом дискусій, а використання практичного міжнародного досвіду вказує на потребу в подальших дослідженнях і розробках у цій сфері.

Метою дослідження є визначення основних аспектів нормативного регулювання криптовалюти та їх правового статусу в Україні й світі. Вирішення проблеми потребує дослідження міжнародного досвіду, розробки та впровадження адаптованих стандартів обліку й оподаткування криптовалют, що дозволить сформувати прозору і справедливу систему оподаткування для захисту інтересів держави та учасників ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Криптовалюти являють собою нематеріальні цифрові активи, що мають визначену вартість і існують виключно в електронному вигляді як записи в спеціалізованих електронних системах на основі технології блокчейн. Ця технологія передбачає високу ступінь захисту інформації: будь-які зміни до вже здійснених операцій практично неможливі. Запис у блокчейні зберігається назавжди, що гарантує прозорість і стійкість даних. Важливою особливістю є також анонімність користувачів, оскільки імена власників криптовалютних гаманців не розкриваються, забезпечуючи їм певний рівень конфіденційності й захищаючи приватність власника в процесі транзакцій.

Особи, що володіють криптовалютою, мають широкий спектр можливостей щодо її використання, які згруповані в таблицю 1.

Додатково, криптовалюти розглядають як засіб диверсифікації інвестиційного портфеля. Учасники ринку вважають, що цифрові активи можуть надати нові можливості для зростання капіталу, хоч і з високими ризиками через волатильність. На сьогодні у світі

Таблиця 1

Спектр операцій з криптовалютою та їх характеристика

Операції	Характеристика операцій
Торгівля	Криптовалюту можна обмінювати на інші види криптовалют або конвертувати в традиційні валюти, такі як долар чи гривня. Це один з найпоширеніших способів взаємодії з цифровими активами
Перекази	Криптовалюта дозволяє швидко та зручно здійснювати перекази між електронними гаманцями, забезпечуючи при цьому захищеність транзакцій
Платежі	У певних випадках криптовалюту можна використовувати як засіб розрахунку. Проте це обмежено лише до тих продавців та сервісів, які готові приймати такі платежі. У світовій практиці деякі великі компанії, як-от Tesla та Microsoft, приймали криптовалюту за свої товари та послуги, що демонструє поступове визнання цифрових активів.
Інвестиції	Багато власників криптовалют утримують їх як інвестиції, розраховуючи на зростання вартості. Цей підхід передбачає придбання криптовалют із метою їх подальшого продажу при підвищенні ринкової ціни, що по суті є спекулятивною стратегією. Наразі це одна з основних форм застосування криптовалют і важливий фактор, що впливає на ринок

Джерело: узагальнено автором за [5, с. 168]

існує понад 300 тисяч різних криптовалют. Серед найбільш популярних і дорогих станом на вересень 2024 р. є такі цифрові активи, як Bitcoin (біткоїн), Ethereum (етеріум або етер), Solana (SOL), Ripple (XRP), Dogecoin (DOGE), Avalanche (AVAX), Quantum Resistant Ledger (QRL), Shiba Inu (SHIB), NEAR Protocol (NEAR), Binance Coin (BNB) та інші [2, с. 152].

Криптовалюти, попри свою назву, не слід розглядати як прямий еквівалент іноземних валют або традиційних грошових одиниць. Основна відмінність полягає в їхній суті та механізмі обігу: криптовалюти існують лише в цифровому середовищі, не мають фізичної форми і не випускаються центральними банками. Їхня вартість формується на основі попиту та пропозиції, і вони можуть піддаватися значним коливанням, що робить їх набагато більш волатильними, ніж звичайні валюти.

Крім того, криптовалюти функціонують незалежно від державних регуляцій та мають децентралізований характер, що дозволяє користувачам здійснювати транзакції без посередників, таких як банки. Однак варто пам’ятати, що їх правовий статус та можливість використання як платіжного засобу суттєво відрізняються від країни до країни, а в деяких випадках криптовалюти зовсім заборонені.

Криптовалюти (від англ. "cryptocurrencies") мають чимало споріднених термінів, які часто використовуються як синоніми. Наприклад, Європейський центральний банк і Рада зі стандартів бухгалтерського обліку Японії використовують поняття "віртуальні валюти" (англ. "virtual currencies"), підкреслюючи цифрову природу цих активів. Окрім криптовалют, існують інші типи цифрових активів, як-от сервісні токени, інвестиційні токени та криптодеривативи. Попри різноманіття цих термінів, у більшості випадків вони стосуються саме криптовалют. Це відображає намагання створити єдину термінологію, що регулює цифрові активи, зокрема у фінансовому секторі.

Через цю різноманітність на офіційному рівні застосовують більш узагальнені терміни, які охоплюють весь спектр цифрових об'єктів (табл. 2).

Криптовалюта офіційно не вважається грошима. Відповідно до чинних нормативних документів, вона не має статусу ані звичайних грошей, ані електронних грошей. Навіть у частині 7 статті 5 Закону України "Про віртуальні активи", який ще не набув чинності, зазначено, що віртуальні активи: не є засобом платежу на території України; не можуть використовуватись для обміну на майно, товари, роботи чи послуги [9].

Таким чином, криптовалюта не має статусу офіційно визнаних грошей як в Україні, так і в більшості інших країн світу. Криптовалюта не прирівнюється до іноземної валюти та електронних грошей. Відповідно до спільного роз'яснення НБУ та НКЦПФР, криптовалюта не є:

1) Іноземною валютою – оскільки вона не прив’язана до офіційних грошей жодної країни, її не розглядають як валютну цінність у рамках валютного законодавства України.

2) Електронними грошима – криптовалюта не випускається банками або іншими фінансовими установами і не є зобов’язанням емітента. Тому, згідно з українським і європейським законодавством, вона не вважається електронними грошима. Наприклад, положення Податкового кодексу України щодо електронних грошей не поширюються на криптовалюту, і вона не розглядається як грошовий актив фізичних осіб у значенні пункту 14.1.281 ПК.

Через це жоден український банк, як і більшість банків у світі, не здійснює обмін крипто-

Таблиця 2

Погляди на термінологію «криптовалюта»

Назва	Характеристика
Віртуальні активи (англ. "virtual assets")	Цей термін використовується ФАТФ (Financial Action Task Force), а також у законодавстві України, зокрема в Законі про фінансовий моніторинг та ще недіючому Законі про віртуальні активи
Цифрові активи (англ. "digital assets")	Термін, який застосовується Комісією з цінних паперів та бірж США для позначення цифрових інструментів, включаючи криптовалюти
Криптоактиви (англ. "cryptoassets")	поняття, яке використовують Казначейство Великої Британії, Банк Англії та аудиторські компанії Великої четвірки (KPMG, EY, Deloitte, PwC), що охоплює криптовалюти й інші пов'язані з ними фінансові інструменти

Джерело: узагальнено автором за [5, с. 168]

валюти на гроші. Замість цього такі операції відбуваються через спеціальні платформи для обміну, так звані "обмінники". Після операцій на обмінниках кошти в традиційній валюті можуть бути зараховані на банківський рахунок користувача або навпаки, що дає змогу власникам криптовалюти здійснювати її обмін на офіційні валюти.

Таким чином, криптовалюта не є електронними грошима, і її статус у фінансовій системі залишається відмінним від традиційних валют та платіжних засобів, що надає їй особливу позицію на ринку цифрових активів.

Криптовалюта може розглядатися як вид приватних грошей. Аналогічними прикладами є фішки в казино або токени у відеоіграх, які учасники можуть обмінювати між собою. Втім, між ними існує важлива відмінність: фішки та ігрові токени можуть бути конвертовані в гроші у конкретному казино або в компанії, яка випустила гру, тоді як криптовалюти не мають єдиного емітента чи централізованого установника їхньої вартості. У цьому сенсі криптовалюта більше схожа на золото, адже її цінність визначається ринковим попитом і пропозицією, і вона має властивості товару, проте у нематеріальній формі.

Ліквідність такого "товару" залишається предметом обговорення, оскільки криптовалюту неможливо легко обміняти на офіційні валюти без використання спеціалізованих обмінних платформ. Отже, в економічному сенсі криптовалюта ближче до товарів, ніж до традиційних грошей, хоча і виконує деякі функції засобу обміну в обмежених сферах.

Криптовалюти мають дві ключові проблеми, що обмежують їх як альтернативу традиційним грошам:

1) Швидка втрата вартості, тому що курс криптовалют може значно змінюватися за короткий час – інколи протягом кількох годин або навіть хвилин. Така нестабільність у ціні впливає на їхню ліквідність, адже ліквідність передбачає можливість швидкого обміну активу на гроші без втрати його вартості. Для грошей характерна абсолютна ліквідність, що не можна сказати про криптовалюти.

2) Існує обмежена ліквідність, тому що високою ліквідністю можна назвати лише деякі криптовалюти, які широко поширені й входять до першої сотні за капіталізацією, як-от біткоїн або етеріум. Менш відомі криптовалюти можуть бути важче обміняними або взагалі не матимуть достатнього ринку для обміну без втрат вартості.

3) Відсутність забезпечення їх вартості є однією перешкодою для сприйняття криптовалют як повноцінних грошей. На відміну від звичайних грошей, які підтримуються державними гарантіями, криптовалюти базуються на довірі їх користувачів. Їхня вартість формується виключно попитом і пропозицією на ринку, без будь-якої матеріальної чи офіційної підтримки. У випадку з традиційними грошима держава виступає гарантом їхньої прийнятності як засобу платежу, тоді як криптовалюта може втратити актуальність і попит, що пояснює різкі коливання її курсу (табл. 3).

Дати в таблиці взято у довільному порядку, аби показати мінливість курсу (курс біткоїна на 14.11.2024 р. вже 90973.) Як можна помітити, курс криптовалют зазнає значних змін навіть за короткий проміжок часу. Така нестабільність і відсутність стабільної підтримки роблять криптовалюти ризикованим активом для збереження вартості, а також утруднюють їхнє широке прийняття як платіжного засобу. Протягом одного дня він може коливатися кілька разів, і вже ввечері власник криптовалюти може мати значно меншу чи більшу суму, ніж була зранку. Така непостійність курсу відома як волатильність, і жодна з традиційних валют не демонструє таких швидких коливань, як біткоїн та інші криптовалюти. Це значно ускладнює їх використання для повсякденних розрахунків. Через відсутність забезпечення криптовалюти слід розглядати як високоризикові активи, які піддаються значним і непередбачуваним змінам у вартості.

Криптовалюти в Україні, країнах ЄС та США не заборонені. Проте в Україні поки що не набув чинності Закон України «Про віртуальні активи», який має на меті інтегрувати криптовалюти в правове поле. До цього

Таблиця 3

Курс біткоїна по відношенню до долару

Дата й курс USD/BTC							
12.03.2020	**31.12.2020**	**04.07.2021**	**08.11.2021**	**09.08.2022**	**01.01.2024**	**13.03.2024**	**27.09.2024**
4830	28983	34689	67528	23110	42251	73682	66376

Джерело: узагальнено автором за [10]

моменту криптовалюти в країні залишаються поза чітким правовим регулюванням [9].

У травні 2023 р. Європейський парламент ухвалив Директиву 2023/1114/ЕС, яка регулює ринок криптоактивів, зокрема питання «стейблкоїнів», термін, що не згадується в українському «Законі про віртуальні активи». Це вказує на те, що український закон потребує суттєвих змін і доповнень, щоб відповідати стандартам ЄС, включаючи точну класифікацію віртуальних активів. Оскільки закон наразі не враховує ці аспекти, він не може набрати чинності в існуючій редакції.

Доцільно ознайомитися з законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361 від 06.12.2019, який виявляє основні проблеми для легалізації криптовалют в Україні [11]. На сьогоднішній день ситуація виглядає так:

1) У Законі про фінансовий моніторинг вже визначено поняття віртуального активу, в якому окреслено чотири можливі напрямки використання таких активів: торгівля, перекази, використання як засіб платежу та інвестиційні цілі (пункт 13 статті 1 Закону № 361).

2) Постачальники послуг, що стосуються обігу віртуальних активів, є первинними суб'єктами фінансового моніторингу, згідно зі статтею 6 цього Закону. До таких суб'єктів належать, зокрема, криптобіржі. Вони підлягають контролю та нагляду з боку державного органу, відповідального за фінансовий моніторинг, яким є Міністерство цифрової трансформації України.

Актуалізація законодавства України в цій сфері є важливою для забезпечення правової ясності та для інтеграції країни в глобальний ринок криптовалют, що швидко розвивається. Для визначення досвіду іноземних країн в таблиці 4 згруповано особливості оподаткування криптовалют.

У США податкові органи трактують криптовалюту як актив, і при її продажу або обміні на інші інвестиційні активи виникають податкові зобов'язання. При цьому ставка податку залежить від терміну володіння активом. В Австралії дохід, який не оподатковується податком на приріст капіталу, включає: продаж особисто створених NFT; винагороди від airdrop-кампаній та реферальні бонуси; прибуток від стейкінгу. В Великої Британії є пільги - не оподатковуються придбання криптовалюти за фунти стерлінгів, її зберігання (холдинг), переведення між власними гаманцями, благодійні пожертви, а також дарування криптовалюти чоловіку чи дружині [12].

Крім того, операції з криптовалютами підлягають заходам фінансового моніторингу, що передбачає детальний контроль за рухом таких активів (табл. 5). Це дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, забезпечуючи більшу прозорість та легітимність використання криптовалют у країні.

У електронних деклараціях, що заповнюються державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування, криптовалюти віднесено до категорії «Нематеріальні активи». Проте в рамках добровільного одноразового декларування, відомого як «нульове» декларування, криптовалюта не включається.

Згідно з Рекомендаціями ФАТФ щодо «Віртуальних активів та постачальників послуг з обігу віртуальних активів», держави повинні:

– впровадити ризик-орієнтований підхід для моніторингу діяльності постачальників послуг з обігу віртуальних активів;

– застосовувати примусові заходи для боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням кримінальної діяльності через криптовалюти;

– мати можливість повної заборони діяльності, пов'язаної з віртуальними активами.

Такі вимоги ФАТФ спричинені зростанням використання криптовалют у незаконних фінансових операціях, включаючи відмивання грошей та фінансування торгівлі зброєю, наркотиками і тероризмом. Важливість цих рекомендацій полягає в необхідності забезпечення безпеки фінансових систем і зменшення ризиків використання криптовалют для злочинних цілей.

Питання оподаткування операцій з криптовалютами в Україні досі залишається неврегульованим. Водночас, саме від його врегулювання залежить набуття чинності Закону про віртуальні активи.

Що стосується фізичних осіб, то існують роз'яснення Державної податкової служби (ДПС) у Індивідуальній податковій консультації від 04.12.2019 № 1689/ІПК/04-36-33-02-07. Згідно з ними, дохід, отриманий фізичною особою від продажу криптовалюти, підлягає оподаткуванню як інші доходи відповідно до підпункту 164.2.20 Податкового кодексу України. Цей дохід оподатковується за основною ставкою ПДФО у розмірі 18% і підлягає обкла-

Таблиця 4

Оподаткування операцій з криптовалютою різних країн

Країна	Особливості оподаткування з криптовалютою в країні
США	Якщо криптовалюта була у власності менш ніж один рік, ставка податку на приріст капіталу може сягати до 37 %. Якщо ж актив утримувався більше одного року, застосовується нижча ставка, яка не перевищує 20 %. Криптоентузіасти повинні сплачувати податки на прибуток у випадках, коли отримують криптовалюту як оплату за товари чи послуги, а також при здобутті доходу від майнінгу або стейкінгу
Австралія	Податкове законодавство дає можливість мати неоподатковуваний мінімум доходу за рік $18200 на рік. При перевищенні потрідно сплачувати 19% (від $18200 до $45000); 32,5% (від $45000 до $120000); 37% (від $120000 до $180000); 45% для доходів понад $180000. При цьому, якщо криптовалюта зберігається більше року, для податку на приріст капіталу можна отримати знижку в розмірі 50%.
Канада	При володінні криптовалютою сплачується податок 50% від загальної суми приросту капіталу. Криптобіржі повідомляють Податкове управлінне Канади про транзакції більше $10000. У 2022 р. федеральний базовий неоподатковуваний мінімум становив $14 398 і діяв для платників податків із чистим доходом $155625 або менше. У 2023 р. цю суму підвищили до $15000 для осіб з чистим доходом, що не перевищує $165430.
Німеччина	Не підлягають оподаткуванню такі випадки: прибуток від продажу, обміну або використання криптовалюти, якщо вона перебувала у власності понад рік; річний дохід, що не перевищує 600 євро, і додатковий дохід до 256 євро. Також не стягується податок на придбання криптовалюти, її зберігання або дарування
Індія	Існує ставка податок у розмірі 30% від суми продажу криптовалюти та 1% за угоди, що перевищують 50000 рупій (у певних випадках – 10 000 рупій) протягом одного фінансового року. Крім того, 1% може сплачувати біржа замість користувача або додаватися як додатковий відсоток до комісійних.
Португалія	Пасивні інвестиції – податок – 28%, доходи від самозайнятості (від 14,5% – до 53%). Якщо був приріст капіталу від продажу криптоактивів, які утримують понад рік, не оподатковують зовсім.
Сінгапур	Криптовалюта визнається майном. Платять податок на торгівлю на біржі – 8% (активний трейдинг на централізованій біржі).
Таїланд	З 01.01 2024 р. всі особи, які перебувають у Таїланді понад 180 днів, зобов'язані сплачувати 15% податку на дохід від біткоїнів, отриманий із закордонних джерел.
Велика Британія	1) Податок на приріст капіталу – неоподатковувана сума на 2023–2024 рік складає 6000 фунтів стерлінгів. Якщо приріст капіталу перевищує цю суму, тоді сплачується 10% (дохід до 50270 фунтів стерлінгів); 20% (дохід від 50270 до 150000 фунтів стерлінгів). 2) Прибутковий податок в результаті стейкінгу, майнінгу, залежить від загального річного доходу: 0% для сум до 6000 фунтів стерлінгів; 20% для доходів від 6000 до 50270 фунтів стерлінгів; 40% для доходів від 50 270 до 125140 фунтів стерлінгів; 45% для доходів понад 125 140 фунтів стерлінгів.

Джерело: узагальнено автором за [12]

данню військовим збором за ставкою 1,5% (ставка 5% відповідно до закону № 11416-д.) Важливо зазначити, що ДПС вказує на необхідність оподаткування всього доходу, а не лише різниці між ціною продажу та придбання криптовалюти.

Також необхідно зазначити, що отриманий дохід від продажу криптовалюти обов'язково підлягає декларуванню. Це означає, що особа, яка отримала дохід від продажу криптовалюти, повинна подати декларацію про майновий стан та доходи за підсумками звітного податкового року та самостійно сплатити ПДФО та військовий збір.

Суб'єкти малого бізнесу, які знаходяться на спрощеній системі оподаткування, не можуть використовувати криптовалюту в розрахунках, за винятком представників групи 4,

Таблиця 5

Перелік заходів фінансового моніторингу при переказі криптовалюти в Україні

Еквівалент до 30 тис. грн. (ч. 3 ст. 14 Закону № 361)	**Еквівалент 30 тис. грн і більше (ч. 3 ст. 11 Закону № 361)**
При переказі криптовалюти необхідно зібрати таку інформацію: 1) номер рахунка або електронного гаманця, або унікальний ідентифікатор електронного платіжного засобу чи попередньо оплаченої картки; 2) номер рахунка або унікальний ідентифікатор електронного платіжного засобу чи попередньо оплаченої картки отримувача; 3) якщо відсутній електронний гаманець, вказується унікальний номер фінансової інформації.	ідентифікація та верифікація клієнта (повний перелік процедур належної перевірки – у ч. 8 ст. 11 Закону № 361)

Джерело: узагальнено автором за [11]

і ось чому: відповідно до п. 291.6 Податкового кодексу. Таким суб'єктам заборонено застосовувати негрошові форми розрахунків. Отже, фізичні особи-підприємці, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, можуть використовувати криптовалюту лише для особистих потреб, але не в межах своєї підприємницької діяльності. Особливо це важливо для ІТ-підприємців, які часто належать до 3-ї групи єдиного податку з ставкою 5%. Таким чином, субєкти малого бізнесу повинні бути обережними, щоб не порушувати податкові вимоги, використовуючи криптовалюту в бізнес-операціях.

На даний момент НП(С)БО не регулює бухгалтерський облік криптовалют в Україні, оскільки юридичні особи не можуть офіційно володіти ними через відсутність правового статусу криптовалют. Однак проблема обліку криптовалют є актуальною і на міжнародному рівні. Зокрема, Інтерпретаційний комітет Ради з Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) ухвалив рішення на засіданні у червні 2019 року щодо «Утримання криптовалют» (оригінал «Holdings of Cryptocurrencies - June 2019»), згідно з яким:

– криптовалюти класифікуються як нематеріальні активи відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи»;

– якщо криптовалюта утримується для подальшого продажу в рамках звичайної діяльності підприємства, застосовуються правила МСБО 2 «Запаси»; якщо ж вона утримується з іншою метою, то її слід обліковувати за МСБО 38;

– криптовалюти не можуть вважатися грошима або фінансовими активами для цілей бухгалтерії.

Отже, відповідно до рекомендацій МСФЗ, криптовалюти слід обліковувати як частину запасів або нематеріальних активів, в залежності від цілей їх використання. Однією з причин такого підходу є те, що актив, який утримується для продажу в рамках звичайної діяльності, не може бути класифікований як нематеріальний актив (пп. «а» п. 3 МСБО 38). Оскільки криптовалюти, як правило, утримуються з метою отримання прибутку від їх перепродажу, основним варіантом їх обліку є категорія запасів [13].

Станом на вересень 2024 р. у Рада з МСФЗ не переглядала зазначені рекомендації. Однак у березні 2022 року Рада визначила проєкт «Криптовалюти та пов'язані транзакції» як другий за пріоритетністю після проєкту «Ризики, пов'язані з кліматом, у фінансовій звітності», що свідчить про важливість вирішення цього питання на міжнародному рівні.

Країни, де вже є стандарти бухгалтерського обліку для криптовалют, включають, що вказує на глобальний інтерес до формування чітких регулювань у цій сфері (табл. 6).

Ці країни демонструють різні підходи до обліку криптовалют, що залежить від правового статусу криптовалют у кожній з них, а також від потреб місцевих бізнесів у забезпеченні відповідності міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ).

Визнання діяльності з криптовалютами також підтверджується роз'ясненнями статистичних органів. Наприклад, у листі Держстату від 05.10.2018 № 14.4-09/435-18, спираючись на рекомендації Євростату, було запропоновано наступну класифікацію:

– діяльність, пов'язана з торгівлею (обміном) криптовалютами, відноситься до категорії 66.19 – «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення»;

Таблиця 6

Країни, де є стандарти бухгалтерського обліку для обліку криптовалют

Країна	Характеристика
Японія	Криптовалюти мають чіткий правовий статус як "віртуальні валюти", і їх облік регулюється специфічними правилами. Бухгалтерія криптовалют здійснюється відповідно до японських стандартів фінансового обліку (J-GAAP), які враховують криптовалюти як нематеріальні активи або інші види активів залежно від цілей їх утримання.
Сінгапур	Немає спеціальних стандартів бухгалтерського обліку для криптовалют, існують чіткі рекомендації від органів, таких як Monetary Authority of Singapore (MAS), щодо того, як слід обліковувати криптовалюти. Вони можуть бути класифіковані як нематеріальні активи або інші активи, залежно від їх використання.
Швейцарія	Криптовалюти розглядаються як товар, а їх облік регулюється федеральними податковими органами. Швейцарська податкова служба дає рекомендації щодо обліку криптовалют і їх оподаткування в залежності від їх використання.
Нідерланди	Існують певні правила щодо обліку криптовалют. Вони класифікуються як нематеріальні активи і оподатковуються відповідно до чинних податкових норм.
Австралія	має чіткі вказівки щодо того, як криптовалюти повинні обліковуватися в рамках австралійських стандартів бухгалтерського обліку (AASB). Криптовалюти можуть бути класифіковані як нематеріальні активи, залежно від мети їх використання

Джерело: узагальнено автором за [5, с. 169]

– діяльність, пов'язана з «майнінгом» та реалізацією криптовалют, класифікується за кодом 64.19 – «Інші види грошового посередництва» [14, с. 846].

Ця класифікація свідчить про офіційне визнання діяльності з криптовалютами, що дозволяє бізнесу, залученому до майнінгу або обміну криптовалют, належним чином реєструвати свої види діяльності відповідно до вимог статистики.

Висновки з проведеного дослідження. Сутність криптовалюти слід розглядати як нематеріальні активи на основі блокчейн-технології, яка забезпечує прозорість, незмінність записів та анонімність користувачів. Основні види операцій з криптовалютою охоплено торгівлю, перекази, платежі та інвестиції. Особливу увагу приділено інвестиційним можливостям криптовалюти як інструменту для отримання прибутку за рахунок зростання курсу. Крім того слід враховувати можливість інвестування в новий клас активів, хоча з високими ризиками. Це стало особливо актуальним через волатильність криптовалютного ринку.

Декларування криптовалют дозволить включення криптовалют у декларації державних службовців як нематеріальних активів, що сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків. Незважаючи на те, що криптовалюти приваблюють інвесторів можливістю високих доходів, вони залишаються ризикованими активами з нестабільною вартістю. Тривалий процес адаптації законодавства дозволить гармонізувати регулювання з міжнародними стандартами, що сприятиме розширенню ринку криптоактивів та мінімізації фінансових ризиків для користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Спільник І., Ярощук О. Інституалізація криптовалюти: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. *Міжнародний науковий журнал*. 2020. Вип. 2. С. 81–92.

2. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 145–156. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156

3. Макурін А. А. Легалізація криптовалюти та відображення обліку цифрових активів. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 319–323. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/58.pdf (дата звернення: 15.11.2024).

4. Безверхий К., Кувшинова А. Криптовалюта: гроші чи мильна бульбашка? Бухгалтерський облік і аудит. 2018. № 1. С. 29–38.

5. Могил Л. С. Порядок обліку операцій з криптовалютою як різновидом віртуальних активів. *Електронне наукове видання Аналітично-порівняльне правознавство.* С. 168–174. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/30.pdf (дата звернення 15.11.2024).

6. Крупка Я., Окренець В. Криптовалюта як об'єкт обліку і джерело економічних вигод. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 3. С. 238–251.

7. Каращук О. Як оподатковувати криптовалюту в Україні? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/227749_yak-opodatkovuvati-kriptovalyutu-v-ukran (дата звернення: 12.11.2024).

8. Faisal Santiago, Anastasiia Metil, Oleg Podtserkovnyi, Kristina Vozniakovska, Vitalii Oliukha. Legal Aspects of Blockchain Technology Use. *Jornal of legal Ethical and regulatory issues*. 2019. Volume 22, issue 6, 2019. p. 1–6.

9. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 13.11.2024).

10. Криптовалюти:: бухоблік і оподаткування. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/9106-kriptovalyuti-pravoviy-status-oblk-deklaruvannya-2021 (дата звернення: 13.11.2024).

11. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. *Закон України*.№ 361 від 06.12.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text (дата звернення: 10.11.2024).

12. Оподаткування криптовалют. URL: https://blog.whitebit.com/uk/crypto-taxes (дата звернення: 10.11.2024)

13. МСБО 38 «Нематеріальні активи» / Міністерство фінансів України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/929_050 (дата звернення: 11.11.2024)

14. Августова О. О. Економічний зміст криптовалюти та її облік в Україні. *Економіка і суспільство*. 18/2018 С. 844–850. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/117.pdf (дата звернення: 10.11.2024).

REFERENCES:

1. Spilnyk I., Yaroshchuk O. (2020) Instytualizatsiia kryptovaliuty: rehuliuvannia, pravovyi status, oblik i opodatkuvannia [Institutionalization of Cryptocurrency: Regulation, Legal Status, Accounting, and Taxation]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal*, vol. 2, pp. 81–92. (in Ukrainian).

2. Brukhanskyi R. F., Spilnyk I. V. (2019) Kryptoaktyvy u systemi bukhhalterskoho obliku ta zvitnosti [Crypto Assets in the Accounting and Reporting System]. *Problemy ekonomiky*, vol. 2, pp. 145–156. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156. (in Ukrainian)

3. Makurin A. A. (2020) Lehalizatsiia kryptovaliuty ta vidobrazhennia obliku tsyfrovykh aktyviv [Legalization of Cryptocurrency and Accounting for Digital Assets]. *Infrastruktura rynku,* vol. 49, pp. 319–323. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/58.pdf (accessed November 15, 2024).

4. Bezverkhiy, K., Kuvshinova, A. (2018) Cryptocurrency: Money or a Bubble? [Kryptovalyuta: hroshi chy myl'na bul'bashka?]. *Accounting and Auditing*, vol. 1, pp. 29–38. (in Ukrainian)

5. Mohyl L. S. Poriadok obliku operatsii z kryptovaliutoiu yak riznovydom virtualnykh aktyviv [The Procedure for Accounting Cryptocurrency Transactions as a Type of Virtual Assets]. *Elektronne naukove vydannia Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, pp. 168–174. Available at: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/30.pdf (accessed November 15, 2024).

6. Krupka Ya., Okrenets V. (2020) Kryptovaliuta yak obiekt obliku i dzherelo ekonomichnykh vyhod [Cryptocurrency as an Accounting Object and a Source of Economic Benefits]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*. Vol. 3, pp. 238–251. (in Ukrainian)

7. Karashchuk O. Yak opodatkovuvaty kryptovaliutu v Ukraini? [How to Tax Cryptocurrency in Ukraine?]. Available at: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/227749_yak-opodatkovuvati-kriptovalyutu-v-ukran (accessed November 12, 2024).

8. Faisal Santiago, Anastasiia Metil, Oleg Podtserkovnyi, Kristina Vozniakovska, Vitalii Oliukha (2019). Legal Aspects of Blockchain Technology Use. *Jornal of legal Ethical and regulatory issues*. Vol. 22, issue 6, pp. 1–6.

9. Pro virtualni aktyvy [About Virtual Assets]: Zakon Ukrainy vid 17.02.2022 r. 2074-IX. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (accessed November 13, 2024).

10. Kryptovaliuty: bukhoblik i opodatkuvannia [Cryptocurrencies: Accounting and Taxation]. Available at: https://buhplatforma.com.ua/article/9106-kriptovalyuti-pravoviy-status-oblk-deklaruvannya-2021 (accessed November 13, 2024).

11. Pro zapobihannia ta protydiiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On Preventing and Countering the Legalization (Laundering) of Criminally Obtained Proceeds, Financing of Terrorism, and Financing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction.]. Zakon Ukrainy. № 361 vid 06.12.2019. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text (accessed November 10, 2024).

12. Opodatkuvannia kryptovaliut [Taxation of Cryptocurrencies]. Available at: https://blog.whitebit.com/uk/crypto-taxes/ (accessed November 10, 2024).

13. IAS 38 Intangible Assets. Retrieved from: Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (accessed November 11, 2024)

14. Avhustova O. O. Ekonomichnyi zmist kryptovaliuty ta yii oblik v Ukraini . [Economic Substance of Cryptocurrency and Its Accounting in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo*. 18/2018 pp. 844-850. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/117.pdf (accessed November 10, 2024).